פרי הארץ — תולדות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם. פירש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים בפרשה.

הענין הוא על דרך תשובת הילל להגר שבא להתגייר על מנת שילמדנו כל התורה על רגל אחת וקבלו ולימדו מה דסני לך לחברך לא תעביד. פירש רש"י ז"ל שהוא מצות "ואהבת לרעך כמוך". עיין שם במהרש"א שמקשה למה לא אמר לו בלשון שנצטוינו בתורה ואפילו בלשון תרגום, על כל פנים בלשון עשה ותרחם לחברך כוותך. ואמרה בלשון שלילה ובלשון לא תעשה: מה דסאני לך לחברך לא תעביד.

אבל הענין הוא אומרם זכרונם לברכה: בעשרה מאמרות נברא העולם והם כנגד עשרת הדברות כארז"ל שהסתכל בתורה וברא את העולם. והנה ענין בריאת העולם ידוע שהיה מתחיל' הוא ושמו אחד אחדות פשוט בלי שום תפיסה, השגה וגבול שהוא אין סוף. וכשעלה ברצונו הפשוט לברוא צמצם את עצמו כידוע. והנה ענין אחדות פשוט ואין סוף הוא דבור אנכי וכל המצות עשה והצמצום שהוא הגבורות הוא הלא תעשה ודבור לא יהיה לך עם כל פרטי הלא תעשה שבכל התורה כולה מעילה לעלול בפרטי פרטים. הנה כל השרשים והענפים כללים ופרטי' שיש להם שורש למעלה עשו פרי למטה במעשה המצות וזו היא תורתינו הקדושה עם כל מצותיה חקותיה ותורותיה.

והנה אמרו זכרונם לברכה עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי וכו' מלמד שקיים אברהם אבינו עליו השלום אפילו ערובי תבשילין אשר לכאורה תמיה מנא ידע ואם נאמר שהשיג מעשה המצות והמשפטים שהשכל מחייב אף על פי כן יקשה האיך השיג החוקים שאין להם טעם ואין שום שכל מחייב כמו פרה אדומה ושארי חוקים. אבל לפי דברינו יובן כארז"ל [צ"ל מאמרם זכרונם לברכה] שאמר למשה לך אני מגלה טעמי פרה ולאחרים חוקה שכל החוקים יש להם טעם ושורש למעלה בסדר הבריאה כי הבריאה היתה על פי התורה רק כי לאו כל מוחא סביל דא . לכן לאחרים חוקה. אבל לא דברה תורה בגדולים כמשה ואברהם אבינו עליהם השלום שאין לך דבר עומד בפניהם להיות חוקה. אבל כל החוקים הם אצלם מצות לידיעתם והשגתם טעמם ושרשם.

אבל דבר זה אי אפשר להיות שיתהפכו החוקים למצות לפניו אם לא בהתבטל המצות מפניו ואינם נוהגים אצלו על דרך משל כל המצוות לא תעשה לא תרצח, לא תנאף לא תגנוב. שאין האזהרות אלו ראוים לפניו מחמת שבירת תאוותו עם כל המדות גשמיות שאינו משתמש עמם לצרכו כלל בלתי לה' לבדו. וכל עשיית צרכיו הם מאוסים אצלו כלכלוך הטיט וצואה שאינם צריכים להזהיר לשום אדם שירחק מהם כי בלאו הכי יעשה מפני המיאוס. ועל דרך זה אמר דוד המלך עליו השלום ולבי חלל בקרבי. הנה לאדם כזה שאין המצות נוהגים אצלו מגלים לו טעמי החוקים ונעשים לו החוקים למצות. וזהו אומרם זכרונם לברכה שיתבטלו המצות לימות המשיח כי מלאה הארץ דעה את ה' ויהיה להם תורה אחרת מן החוקים יהיו מצות. וכשהולך מחיל אל חיל והיה רק למעלה

למעלה עד שיגיע אל שורש כל התורה והמצוה שהוא אנכי ה' אלקיך אחדות פשוט ואין סוף בעמדו שם תרפינה כנפי כל המצות והחוקים וכולם בטלים שהרי הוא ביטול היצר הרע להיותו עומד למעלה וקודם התחלת הבריאה והיצר הרע מנין והנה באמת שבתחילה וקודם הבריאה הוא העשה אנכי ה' אלהיך ואחר כך הלא תעשה. אבל בהשגת המצוה צריך להיות להיפך בתחילה סור מרע ואחר כך ועשה טוב שהרי האדם בתחילה פרא אדם יולד ומדרגתו למטה מטה וצריך להוסיף מחול על הקדש למעלה מעלה עד אנכי ה' אלקיך. וזהו שהגר שבא להתגייר רצה ללמוד כל התורה על רגל פירוש קיום והעמדה אחד. והנה באמת לימדו אם אמנם שורש הכל הוא אנכי ה' אלהיך כנזכר, אבל הגר לא היה יכול להבין השגת אנכי אם לא בדרך שלילה תחילה לא יהיה לך מפני היות מדריגתו תחילה מטה מטה. וזהו שאמר ואידך פירושא זיל גמור. כי מצות ואהבת. והשלילה מה דסני לך לחברך לא תעביד, הוא מצות אנכי ולא יהי' לך, וכהבנת פרש"י ז"ל. וזהו ואלה תולדות יצחק בן אברהם שהוא סדר הבריאה ופי' יצחק שהוא צמצום וגבורות בן אברהם שהוא חסדים ואחדות פשוט. ומאלה נפצה כל הארץ. זהו שפירש רש"י זכרונו לברכה תולדות הם יעקב ועשו האמורים בפרשה וכפירש"י ז"ל על עשו שנעשה ונגמר בשערותיו ביום הולדו. וכמאמר הזוהר על פסוק שור או כשב או עז כי יולד תיכף ביום הולדו נקרא שור בן יומו מפני היותו נגמר ביום הולדו מה שאין כן אדם. אבל באמת אדם במדותיו הגשמים ביום הולדו נגמר כמאמר לפתח חטאת רובץ מלך זקן וכסיל. ולכן ביום היוולדו נקרא עשו. ואחר כך יעקב ידו אוחזת בעקב עשו ופירוש ידו היא התפיסה שלו שהוא חכמה תתאה שהיא יו"ד וזהו ידו ואחר כך ממנה יגיע לחכמה עילאה ומצות אנכי שהוא אחדות פשוט והמבין יבין: